

KARÁCSONY ÁGNES

EKF: NEM KITŰNTETÉS, HANEM ÖSZTÖNDÍJ

INTERJÚ MÉHES MÁRTONNAL A KULTÚRA FŐVÁROS AIRÓL

IAz athéni repülőtéren kezdődött minden még a nyolcvanas évek elején. Melina Mercouri görög kulturális miniszter kifakadt francia kollégájának, Jack Langnak, mennyire hiányzik az európai városok közötti együttműködés, senki nem ismeri a másik értékeit, létre kellene hozni erre egy programot. A francia kulturális miniszter egyetértett. Már akkor is azt gondolta: „Európa kulturális lesz, vagy nem lesz többé.” 1985-től – Mercouri ötletére – elindult az Európa Kulturális Városa program, amely idővel Európa Kulturális Fővárosává (EKF) változott. A magyar városok közül elsőként Pécs viselhette a címet 2010-ben. De tavaly az is eldőlt: Veszprém – és hozzá kapcsolódóan a Balaton – lesz a 2023-as EKF. Pályázaton nyertek. Öt év alatt kell megvalósítaniuk a koncepciójukat. De mit is jelent az Európa Kulturális Fővárosa titulus? Pusztán egy megtisztelő cím? Vagy átformálja a városról való gondolkodást? Méhes Márton nemzetközi kulturális menedzser egy időben a pécsi EKF művészeti direktora volt, majd a bécsi Collegium Hungaricum igazgatója, az utóbbi években pedig számos európai kulturális programban, köztük EKF-projektekben vett részt meghívott szakértőként.

MC: Van még értelme vagy jelentősége az Európa Kulturális Fővárosa programnak?

I Persze. Ez nem kérdés.

MC: Számomra mégiscsak az – miután pécsi beszélgetésünk előtt körbejártam Pécsét.

Nyilván az EKF kapcsán létrehozott intézmények megvannak, ám alapvetően hiányos a városmarketing. Kis helyen is el lehet tévedni, nincsenek eligazító táblák, információk, nem él a város nyáron, amikor az egyetemisták hazamennek. Mintha az EKF egyszeri lehetőséget jelentett volna, s a kulturális alapú városfejlesztés továbbgondolása lényegtelenné vált. Pedig, feltételezem, tartós az EKF-cím, amely később is irányt adhat egy városnak. Rosszul gondolom?

I Nem. De szerintem a Kodály Központ, a Zsolnay-negyed, a Tudásközpont önmagukért beszélnek, mindenki szereti ezeket az intézményeket városon innen és túl. A többi meglátással nem tudok vitatkozni, annyit mégis hozzáteszek: remélhetőleg valóban konszolidálódott a város tetemes adóssága. Másfelől:

éppen jövőre, 2020-ban lesz tízéves a pécsi EKF, jó alkalom nyílhat arra, hogy akár nemzetközi fórum keretében új kulturális víziót fogalmazzon meg a város. Mondok rá példát. Az EKF folyamatában a „legacy”, az örökség az egyik fő bírálati szempont: minden pályázatnak tartalmaznia kell, mi lesz az EKF éve után a várossal, kik viszik tovább az EKF-hagyatékot. A frízföldi Leeuwarden 2018-ban volt kulturális főváros. Most megalapították a Leeuwarden 2028 projektet, folytatják a dolgot, továbbra is tesznek bele pénzt, lépnek előre. Szponzorai is megmaradtak, mert ők is nyertek – nem pusztán marketingszempontból – az EKF-programon. Ugyanakkor az sem véletlen, hogy a pályázat kiírói, tehát az Európai Unió különféle intézményei a jelenlegi periódusra – amely 2020-tól 2033-ig szól – alapvetően megváltoztatták a kritériumokat a cím odaítéléséhez, amit jelentősen befolyásoltak a tapasztalatok. Amikor Pécs pályázott, jellegzetesen kulturális alapú városfejlesztés volt a szlogen egész Európában. Voltak jó, jobb, és kevésbé sikerült példák. De valahogy mindenki építeni akart, a kulturális innováció részének tekintették a „hardvert”, az épületeket, hogy helyük legyen a kulturális rendezvényeknek, kezdeményezéseknek. Ez megváltozott. Ma az az álláspont: aki építkezni akar, oldja meg, forduljon a saját városvezetéséhez, tartományához, kormányához, pályázzon uniós pénzekre, alapokhoz, ne terhelje a pályázatot infrastrukturális beruházásokkal. Alapvetően a „szoftver” vált lényegessé, annak kialakítása.

MC: Kicsit ugorjunk akkor vissza a kezdetekhez. 1985-höz. Az Európai Unió Tanácsa Melina Mercouri görög kulturális miniszter – színésznőből lett politikussá – javaslatára indította el ezt a programot, amelynek ötlete Athén repülőterének várójában született. Onnan nézve a mába: vannak kulturális, városi, társadalmi, európai mérföldkövei az EKF folyamatának?

¶ Abszolút. A program – mint egy élő organizmus – folyamatosan alakul, fejlődik. Az első szakasza 1985-től 2000-ig tartott. Úgy hívták eleinte, hogy Európa Kulturális Városa. Idővel átnevezték Európa Kulturális Fővárosává. A millennium időszak fordulópontra jelentett: 2000-ben egyszerre kilenc városnak ítelték oda a címet. Sokan jelezték akkor, ha ez így folytatódik, az EKF-cím hamar csak egy érték és gondolat nélküli olcsó plecsni lesz. Utólag persze lehet azt is mondani, hogy ünnepi év volt 2000, belefért a kilenc kulturális főváros. Utána azonban komolyabbra fordult az egész, ami érintette már Pécsét is. Nem ajándékba kapta a város a címet. Szigorú pályázat volt, erős szakmai zsűri értékelt. Lehet kritizálni a mai helyzetet, de a pécsi pályázat nem egyszerűen egy vállalható anyag volt, hanem európai színvonalú program, Pécs kulturális, művészeti,

tudományos körei tették össze hozzá a tudásukat, és bevonták a nyilvánosságot is. Egyébként Melina Mercourinak az volt a gondolata, hogy a címmel szép, kulturális örökségben gazdag, érdekes európai városokat jutalmazzanak. Eleinte keveset is kellett ezért tenni, majdhogynem önmagáért kitüntették az adott helyet. Ehhez képest is volt egy fordulópont, amikor 1990-ben Glasgow kapta a címet Skóciában. Egy csúnyácska ipari város. Nem olyan, mint az „elődök”, akár Athén vagy Heidelberg. És Glasgow nagyon sikeres EKF lett.

MC: Tény: az EKF-cím megfiatalította a hanyatló, magas munkanélküliséggel sújtott Glasgow-t, amely ma már igen kedvelt úti cél. Vagy ott van Antwerpen, ahol 1993-ban az EKF-program segített megátolni az erősödő szélsőséges politikai tendenciákat. A város pedig ma egyet jelent a kreativitással.

¶ Azt hiszem, Glasgow volt az első olyan EKF is, amely bevette a cím elnyerésének lehetőségét a hosszú távú gazdasági és városi regenerációs stratégiájába.

MC: Ezt követően válhattak meghatározóvá a posztindusztriális kezdeményezések? Gondolok itt például Essenre és a Ruhr-vidékre.

¶ Igen. Az EKF második „fázisában” már olyan városok nyerték el a címet, amelyek korábban nem feltétlenül számítottak kulturális központoknak. Az ilyen helyszínek rögtön úgy gondolkodtak: az EKF lehetőség is a kulturális alapú folyamatos fejlesztésekhez. Kiemelkedő példának tartom Lille-t is. A franciaországi iparváros 2004-ben lett EKF, szintén eléggé lepusztult és elfeledett volt. A kultúrán keresztül tudta magát újrapozicionálni. A Pécs körüli időszakból Linz még fantasztikus példa. 2009-ben viselte ezt a címet. Az osztrák viszonyokhoz képest meglehetősen lenézett iparváros volt, sűrű zóna. Nekem mindig azt mondták az osztrákok: Linz az a város, amely mellett elmegyünk az autópályán Bécs és Salzburg között. Ma pedig – láss csodát – Linz egy kortárs kulturális város. Célzottan érkeznek ide alkotók, turisták. Akkor már öt évvel korábban megszavazták az EKF-címet, hogy a városnak legyen ideje felkészülni az adott esztendőre. Linz először is önreflexíven állt a saját történelméhez, a náci múltjához, az ipari történetéhez. Indítottak a Kulturhauptstadt des Führers című

Ma az az álláspont: aki építkezni akar, oldja meg, forduljon a saját városvezetéséhez, tartományához, kormányához, pályázzon uniós pénzekre.

kiállításal. Hitler ugyanis azt mondta: kedvenc városát, Linzet fogja megtenni Európa kulturális fővárosává, és terveinek egy része akkor meg is valósult a Duna-parton. Nehogy azt gondoljuk, hogy 2009-ben mindenkinek tetszett ott a szembenézés. De a többség szükségesnek találta, vagy előbb-utóbb belátta, hogy jó hatása van. Ezzel párhuzamosan kezdték szisztematikusan felépíteni a kortárs művészet, kultúra jelenlétét a városban, és erre felkészíteni a lakosságot. Ha ma elmegy oda valaki, minden sarkon belefut valamilyen galériába, installációba, híres vagy kevésbé híres művekbe. Megteremtették a kortárs élő várost. Óriásit lépett Linz.

MC: Térjünk vissza a mostani EKF-időszakhoz. Említette, a „szoftver” a lényeges, nem a beruházások. Mit ért ezen?

¶ Az EKF-program ma sokkal inkább szociális integráció, minél szélesebb rétegek bevonása a kultúrába. Méghozzá úgy, hogy ez már kevésbé kitüntetett cím, igazából ösztöndíjnak lehet nevezni. Megadják a lehetőséget egy városnak, hogy saját magán dolgozzon.

MC: Nem is ad hozzá több támogatást az Európai Unió, mint korábban?

¶ Nem. A Mercouri-díj, azaz Mercouri-jutalom, mert ez a hivatalos neve, inkább egy bónusz, 1,5 millió euró, amelyet közvetlenül az EU ad. Nem változik az összeg, mindegy, mekkora a város, melyik országban, mindegyik megkapja a cím elnyerésével, de csak a megvalósítás évében. Eddig nem volt rá példa, hogy megvonták volna az összeget, még akkor sem, ha kritikusan szemlélték valahol egy EKF-projekt alakulását. Csakhogy ez fényévekre van egy kulturális főváros teljes büdzsájától. A linzi költségvetés 60 millió euró volt, Marseille-ben 2013-ban és Wrocławban három évvel később ennél is jóval magasabb. Ausztriában, ahol van regionális szint, hármasmegosztás működött a költségek terén: a város, a tartomány és a központi kormányzat beletette a maga részét, és ebből egy biztonságos projektet lehetett összerakni ott. Ahol ez nincs, nehezebb a helyzet. Ugyanakkor ez az összeg hat évre szól, és a több száz program mellett a menedzsmentet és a marketinget is tartalmazza. Soknak tűnik, pedig például Veszprém tervezett büdzséje esetében annyi pénzről beszélünk – még egyszer: hat év időtartamra –, mint amennyi például a Sziget Fesztivál idei költségvetése.

Piran városa a szlovén Isztrián

MC: *Emlékszem, a pécsi EKF időszakában – 2005-ben nyerte el a címet, hogy 2010-re megvalósítsa a koncepciót – a „kreatív ipar”, a „kreatív város” volt az európai szlogen. Ma a „smart city” a trendi. Igazodni kell ezekhez a fejlesztési fogalmakhoz?*

¶ Először is a városoknak erős saját – kulturális, politikai, satöbbi – identitásuk van. Ez az EKF-program sikerének az egyik mozgatórugója. A városok ambiciózusak, szeretnek ebben-abbban versenyezni, mivel számos területen képesek önálló politikát „csinálni”. A „kreatív város”, a „kreatív ipar” tökéletesen kifejezésre jutott a pécsi Zsolnay-negyedben, amelynek van egy óriási szellemi öröksége, és amely persze beruházást is jelentett, hiszen fel kellett újítani az egészet, kialakítani az új tereket az új funkcióknak. Modern gondolkodásnak számított akkoriiban, hogy különféle funkciók kerültek bele. Nem pusztán egy kulturális negyed jött létre, ott van benne az egyetem, egy planetárium, gasztronómiai helyek. Különböző csoportok együttélését, valamilyen interakcióba lépését segíti. Tehát a Zsolnay-negyed voltaképpen az, amit a kreatív ipar jelent, amelyet abban az időben kezdtek felértékelni. Akkor jöttek az első statisztikák, hogy a kulturális ipar – a fotótól a filmen keresztül a divatig, dizájnig – a GDP-ben észrevehető hányadot tesz ki bizonyos országokban. A Zsolnayban működik egy kesztyűmanufaktúra, a Zsolnay-porcelán látványmanufaktúrája is. Aki idejön akár Ausztriából, Németországból néhány napra, és körülnéz a Zsolnayban, azt mondja, igen, az az EKF szellemisége, klassz. Ám vannak hiányosságok, amelyeket mi tudunk. Esett szó róla, hogyan lehetne szorosabban bekötni a negyedet a városba bicikliúttal, sétaúttal. Jelenleg egy négysávos út dübörög ott. És közben eltelt tíz év.

MC: *Mondta az imént, az EKF ma már inkább egyfajta ösztönzést jelent.*

¶ Annak belátására, elfogadására: a kulturális ágazat egyenrangú szektor a társadalom életében. Az előbb említette Antwerpen példáját. Valóban, a kultúra problémák megoldására képes. Egy közösség a kultúra eszközeivel bizonyos válaszokat jobban meg tud fogalmazni. Ma egy EKF-pályázat ott kezdődik, hogy szakemberek és a helyiek felmérlik, mik az igényei az ott élőknek, mire van szükségük, arra milyen kulturális válaszok lehetségesek. Az ösztönzés arra is irányul: a kultúra, a kulturális projektek segítségével hogyan lehet a történelmi érzékenyítéstől a rossz reflexek, beidegződések, előítéletek leküzdésén keresztül akár a szociális problémák kiegyenlítéséig csomó területen lépni. Többéves folyamatról beszélünk, nem egy tűzijátékról, hiszen öt évvel korábban indul a fejlesztés, és ez igazolta a hozzáfűzött reményeket, ugyanis nagyjából ennyi idő kell ahhoz, hogy egy város összeszedje magát. Nemrég beszélgettem egy német

pályázó város szakértőjével, és megjegyezte, az EKF-ben egy városnak végül is olyasmit lehet csinálnia, amit minden városnak magától kellene megtennie. De sokszor nem teszi, és így – adott esetben – az EKF-be kapaszkodik, vagyis a kultúra segítségével fog hozzá az alapvető változtatásokhoz, amit egy pozitív közösségi cél, élmény – a cím elnyerése – köntösébe bújtat. Ebből a szempontból a politikának, leginkább a helyi politikának is motiváció lehet, ha megértik: nem arról szól az EKF, hogy kapnak egy szép címet díszoklevéllel, amelyet betesznek a vitrinbe, és nézik majd.

MC: *Az EKF szellemisége képes a kultúra és a város fogalmát is újradefiniálni?*

¶ Legalábbis új tartalmat ad neki. A magam példáját tudom mondani. Nekem tényleg az a legnagyobb felismerés, hogy el lehetett odáig jutni: a kultúra egy problémamegoldó eszköz, amely révén segíthetnek az emberek magukon és egymáson. Vagyis a társadalmi fejlesztés eszköze. Ezért jó esetben meg is változtatja a városról való gondolkodást. A város a közösségek – etnikumok, különféle vallási csoportok, generációk, nemek és még sorolhatnánk – közötti kapcsolatok élő hálózata. Pécs kapcsán nyilván senki sem csodálkozott a nemzetközi zsűriből azon, hogy új koncerttermet szeretne felépíteni a város. Ez a mostani EKF-koncepcióban nem lehetne elsődleges cél. Nem egyszerűen finanszírozás szempontjából – mert mi van, ha nem készül el időben, képes-e fenntartani a város a jövőben, és így tovább –, hanem ma sokkal inkább része a koncepcióknak, pályázatoknak egy, mondjuk a város külső kerületében található közösségi kulturális vagy művészeti tér létrehozása. Akár egy régi, ipari épületben, amelyet kevés pénzből át lehet formálni, hogy tartósan közösségi helyszíneként működjön. Hangsúlyozom, nem művelődési házak ezek, hanem az ott élők által menedzselte kulturális terek, ahol saját elképzeléseiket megvalósíthatják, s közben folyamatosan tanulnak egymásról és egymástól. Persze erre megkérdezhetné, rendben, de hol van ebben az európai?

MC: *Idézem inkább T. S. Eliotot, mert szerintem valahol ez az EKF szellemisége is: „Európa kulturális egészségének két feltétele, hogy valamennyi ország kultúrája egyedi legyen, és a különböző kultúrák felismerjék azokat a szálakat, melyek egyesítik őket.”*

¶ Nagyon egyetértek ezzel. A koncepcióknak az európaisága ott van: hívnak szakembereket innen-onnan, megbeszéljük, ki hogyan formálta a közösségi helyszíneit, ezt a közös tudást hozzáadják a térhez, a városhoz. Kassa 2013-as EKF-projektjében ezt csinálták. Létrehoztak tíz közösségi teret különféle kerületekben,

máig működnek ezek, azaz van érvényes EKF-hagyaték. Az igényeket szociológusok, kultúrszociológusok és helyi civilek felmérték, ajtóról ajtóra járva például a lakótelepeken. Már ez a diskurzus is a része a programnak. Összegyűjtötték, mit szeretnének a lakók, a szakemberek elmondták, ők hogyan látják, mi hiányzik onnan, mik a problémák, milyen válaszokat lehet azokra adni. Részt vettem a debreceni pályázatban, nekünk is volt egy olyan tervünk, hogy kifejezetten lakótelepeken hozunk létre decentralis közösségi tereket, ahhoz kapcsolódtak volna kisebb beruházások. Persze még mindig megkérdezheti valaki, miért olyan fontos és szép dolog, hogy a lakótelepen beszélgessenek az emberek, és tényleg erre kell-e elkölteni a kulturális büdzsét. A vége a kérdés. Hogy a végén tényleg élhetőbb város lesz-e attól, hogy a kultúra révén beavatkoznak a saját közösségi életükbe a civilek. Szerintem ettől lesz megtartó ereje a városnak, marasztalóvá tud válni. Leeuwarden egyik projektjében tíz köztéri installációt helyeztek el. Volt egy választék az alkotókból, s mindenütt, ahol ezeket az alkotásokat fel akarták állítani, a helyi közösség dönthette el, melyik nemzetközileg elismert, jelentős művésszel szeretne együtt gondolkozni. Volt is épp elég vita – de főleg dialógus, interakció, közös döntés. Egészen másképpen viszonyul a helyi közösség az általa rendelt alkotáshoz, mint ha csak úgy odatették volna, eléjük. Így benne van az ő történetük is. Az EKF révén egy város már nem az épületek összessége, hanem az emberek összessége, a különbözőségek sokszínűsége. Debrecen esetében is nagy kérdés volt, hogy a lakótelepeknek van-e identitásuk. Vagy oda csak hazajárnak a lakók, mint egy alvóvárosba, és ha valamire kíváncsiak, bemennek a „városba”, vagyis a központba, amelytől ők magukat távolságban látják. Az urbanisták azt állapították meg: a kelet-európai lakótelepek arctalanok. Lenne identitásuk, de nincsenek markáns pontjaik, nincsenek találkozási helyek. Abban a pillanatban, hogy létrejön ott egy közösségi tér, és az működik, máris büszkének rá és magukra. Sajátjuknak érzik az egészet. Ettől pedig kötődni kezdenek, és a helyi identitás is kialakul.

MC: Míg a korábbi EKF-es városok az épületeknek kerestek helyet a városban, az újabbak azt nézik, az ember hogyan határozza meg a város szellemiségét? Merthogy a városban nem elég lakni, élni és élvezni is kell annak tereit.

¶ Errefelé tartunk, és ennek kell adni egy olyan európai dimenziót, hogy azokat az embereket, akiket aktivizálni tudnak helyben, a jó példa, a kooperáció vagy a magas minőség kedvéért össze kell hozni európai szakemberekkel, művészekkel, kurátorokkal, tudósokkal, másokkal. Kétségtelenül nehezebb dolga van ma a városnak, hogy közösségeket formáljon, illetve a közösségek formálják azt,

Piran – a régi sótároló már ma is kortárs kiállítások helyszíne

de amit az EKF továbbra is tud, az éppen ez: a közösségek aktiválása. Bár azért a kreatívipar-fejlesztés még mindig jelentős szerepet játszik az EKF-ben. A mostani kritériumrendszer az egyik legfontosabb feltételként fogalmazza meg: a város hosszú távú kulturális stratégiájával összhangban legyen a pályázati elképzelés. Valójában nem az EKF a cél, hanem a hosszú távú kulturális stratégiát kell bizonyítani, aminek egy katalizátora az EKF.

MC: *S ha mégsem nyer egy város, akkor is van egy stratégia, amelyet meg tud valósítani.*

¶ Az EKF-pályázat egy jelentős know how, csomó jó példát, kapcsolatot, ötletet nyer vele a város. Rajta múlik, mit kezd majd vele.

MC: *Egy időben – lemondásáig – művészeti igazgatója volt a pécsi EKF-nek. Részt vett aztán a debreceni pályázat – 2023-ra aspirált a város, de nem nyert – kidolgozásában. Jelenleg egy szlovéniai EKF-pályázaton dolgozik. Lehet tudni róla bővebben?*

¶ Még közben hívtak az újvidéki pályázat csapatába is. Elnyertük a 2021-es címet a For New Bridges című munkával. „Az új hidakért” arra a négy hídra utal, amelyek 1999-ben a NATO bombázásakor megsemmisültek. Újvidék Európa felé akar új hidakat létrehozni, miközben valós hidakat is épít. A debreceni pályázat címe a Sharing Horizons volt. A narratíva kiindulópontja a hortobágyi térvégtelensége, a hatalmas távolságok, ami arra ösztönöz, hogy elindulj, megismerj új vidékeket, új embereket, és eljuss a sokszínű párbeszédig. Arra értettük, hogy tágítjuk a szellemiséget, a szemszöveget. Csak egy példát mondok. Debrecenben több mint száz országból 5500 nemzetközi hallgató van az egyetemen. Nincs feszültség ebből a városban, de napi szintű kooperáció sincs velük – például közös nyelv hiányában. Azt vettük végig, hogyan lehet ezt mozgásba hozni, közösségivé tenni. Veszprém végül a saját pályázatával jobban meggyőzte a zsűrit, ők nyertek, nem mi.

MC: *Kudarcként élte meg?*

¶ A pályázat íróinak nem jó élmény veszíteni. De gyorsan túl kell lendülni rajta, és túl is lehet. Debrecen után azt gondoltam, akkora ismeretanyag halmozódott föl bennem, hogy ezt vinnem kell tovább. 2033-ig megvannak az országok, ahonnan aspirálhatnak a városok az EKF-címre. A 2024-es évről ősszel lesz végleges döntés, akkor tudjuk meg, Észtországon és Ausztrián belül kik nyertek. 2025-ben pedig Szlovéniába és Németországba kerül a cím. Szlovéniából

az egyik város megkeresett, hogy segítsék. Piran az, amely nem is egyedül pályázik, hanem az egész szlovén Isztria regionális koncepcióval. Ez Szlovéniából négy város – együttműködve az olaszországi Trieszttel és a horvátországi Pulával. Óvatosan kell bánni az ilyen sokszoros szövetségekkel. Amennyire vonzó felmutatni egy regionális együttműködést, annyira nehéz és lassú ettől minden döntési folyamat. Ami nem feltétlenül tesz jót egy ilyen pályázati folyamatnak. Ma már nagyon odafigyelnek a döntnökök arra is: akármilyen támogató konstrukcióban – régiókkal, megyékkel, más városokkal – pályázik a város, az együttműködés ne egyoldalú legyen, ne arról szóljon, hogy majd elnyerjük a címet, és mi is kapunk pénzt, mi is csinálunk programot. Olyat mindenki tud. Épp ellenkezőleg: az a kérdés, ki mit tud beletenni a programba, hajlandó-e kezdetből áldozni a közös célra. Így már sokan meggondolják, mennyire vesznek részt egy regionális pályázatban. Piran és a többi város esetében sikerült eljutni odáig, hogy mindenki tesz bele pénzt, mindenki vállal felelősséget. Ami ugyancsak az EKF szellemiségét tükrözi.

MC: Van együttműködés a különféle EKF-ek között?

¶ Nagyon is. Bizonyos szempontból ezek a városok ugyanazt élik meg – akár pályázóként, akár a cím elnyerőjeként. Afféle európai kulturális nagycsalád formálódott belőlük, akik egyben óriási tudást halmoztak fel. Összetartanak és rendszeresen találkoznak az EKF képviselői, akik nyertek. Alakult egy másik hálózat is „Culture next” néven – ezt Kolozsvár alapította, amely 2021-re pályázott egy különlegesen remek anyaggal, s egyetlen szavazaton múlt, hogy végül Temesvár nyert. Kolozsvárnak is tudomásul kellett ezt vennie, miként Debrecennek is. Kolozsvár a legjobb példája annak, hogy élő kulturális fővárossá lehet válni egy csomó közösségi programmal az EKF-cím nélkül is, akár participatív költségvetéssel. Az ottani önkormányzat a kulturális büdzséjéből ugyanis egy részt hajlandó a közösség rendelkezésére bocsátani, hogy ők döntsenek egy, a civilek által kidolgozott pályázati rendszer alapján.

MC: Nekem ez az Európa Kulturális Fővárosa-gondolkodás.

¶ Ez tényleg az – még cím nélkül is. Kolozsvárt annyira komolyan veszik EKF-szinten is, mintha elnyerte volna a címet. Mindenhova meghívják őket, számos grémiumba bekerültek.

MC: Jövőre lesz 35 éves az Európa Kulturális Fővárosa kezdeményezés. Hova tud fejlődni még?

¶ Ez azért már nagyon komoly jelzőszám. Hatalmas hálózat lett száznál több nyertes várossal, és több száz pályázó várossal. Ez azt is jelenti: ezek a városok komolyan elgondolkodtak a jövőjükéről, belelátták a kultúrába a fejlődés lehetőségét. Amely városok ma sikeresek közülük, elmondhatják, hogy alapvető változáson mentek keresztül. Ez jó. Másrészt nyilván nem lehet fenntartani, hogy az EKF mindig vezető hír legyen a médiában. Pécs körül rögtön óriási volt az érdeklődés – a menedzsmentválságok előtt is. Veszprém pályázata ma kevesebb figyelmet kapott a sajtóban. Ez mindenhol így van. De az EKF-cím akkor is garancia. Az biztos, hogy egy város nagyon jól teszi – különösen igaz ez magyar városokra –, ha túllendül a testvérvárosi kapcsolatok amúgy persze hihetetlen lehetőségein, és megpróbál a számára valós előnyökkel járó európai, nemzetközi hálózatokhoz kapcsolódni. Rengeteg együttműködő partnerhez juthat a város. Az európaiságban benne van a közös gondolkodás, a tudástranszfer, és ezt is hozza az EKF szellemisége. Mindenesetre az EKF kezdeti szimbolikus vagy emblemikus programja jelentősen megváltozott idővel, a közös kulturális örökség helyett ma sokkal inkább az európai kulturális tér dominál a filozófiájában. Amiből az is következik: az európai városok már nem kinyilvánítani akarják, mit értenek Európán, hanem megélni és alakítani akarják Európát.

MÉHES MÁRTON 1974-ben született Pécssett. Germanisztikai és nyelvészeti egyetemi tanulmányok, valamint doktori képzés után 2001-től mindinkább kulturális menedzsmenttel és kulturális diplomáciával foglalkozik. 2006-ig a berlini Collegium Hungaricum igazgatóhelyettese. 2007-ben, a megvalósítás első évében, az Európa Kulturális Fővárosa – Pécs 2010 program művészeti igazgatója. Ezt követően rövid ideig a budapesti Andrassy Egyetem kancellárja, majd 2010 és 2015 között a bécsi Collegium Hungaricum igazgatója. Azóta önálló nemzetközi kulturális menedzserként Bécsben él. Számos európai vagy regionális projekt kezdeményezője és szervezője. Főbb területei a Duna-menti országok kulturális együttműködése, kulturális diplomácia a gyakorlatban és Európa kulturális fővárosai. Oktat az Andrassy Egyetem diplomácia mesterszakán. Az utóbbi években nemzetközi szakértőként dolgozott az Európa Kulturális Fővárosa – Újvidék/Novi Sad 2021 programban, jelenleg – többek közt – a szlovéniai Piran város pályázatának tanácsadója a 2025-ös kulturális főváros címre.

Szilágyi Lenke felvétele